

Juho Pitkänen

Suomen poliisi ja pohjoismaiset poliisipäällystökongressit 1930-luvulla

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Suomen poliisissa Pohjoismaat muodostivat keskeisen viiteryhmän 1920-luvulla, ja yhteistyö muuttui järjestelmällisemmäksi ja tiivistyi 1930-luvulla. Tuolloin ryhdyttiin järjestämään pohjoismaisia poliisipäällystökongresseja, jotka edesauttoivat yhteistyön kehittämistä ja tiivistämistä. Artikkelissa tarkastellaan kongresseihin osallistumista Suomen poliisin näkökulmasta. Lähteinä käytetään kongressiaineistoja ja poliisialan ammattilehtiä, minkä lisäksi on hyödynnetty suomalaisia arkistoaineistoja. Artikkelissa selvitetään suomalaisten kongresseihin osallistumisen lähtökohia, motiiveja ja vaikutuksia. Kongressit olivat osoitus halusta alueelliseen yhteistyöhön ja liittyivät laajempaan poliisin kansainvälistymiseen. Niistä muodostui 1930-luvulla yhteisen suunnittelun ja vaikuttamisen kanava. Suomessa pohjoismaista yhteistyötä pidettiin tärkeänä ja sitä ajoivat ammattikunnan tarpeet ja jaetut uhkakuvat. Poliisijohto halusi rakentaa henkilökohtaisia subteita, lisätä yhteistoimintaa rikollisuuden ehkäisemiseksi ja toisaalta oppia muiden toimintamalleista. Kongresseista saatiin ajatuksia poliisitoiminnan kehittämiseksi Suomessa, minkä lisäksi ne tiivistivät yhteistyötä ja poliisien välisiä keskinäisiä subteita, joilla oli vaikutusta myöhemminkin. Kaikki suunnitelmat eivät realisoituneet ennen toisen maailmansodan syttymistä, mutta kongressit loivat pohjan myös sodan jälkeiselle yhteistyölle.

In the Finnish police, the Nordic countries served as an important reference group already in the 1920s. This cooperation became more structured in the 1930s, marked by the first Nordic police chief conferences, which fostered and intensified the collaboration. This article examines the Finnish police's involvement in these conferences, drawing on official conference records, professional police journals, and Finnish archival materials. The article explores the motivations behind Finland's participation and its impacts. The conferences embodied an interest in regional cooperation and were part of a broader trend of internationalization in the police. Conferences became a forum for joint planning and advocacy. In Finland, Nordic collaboration was regarded important, driven by professional needs and common threats. Police leadership sought to build personal networks, enhance cooperation to prevent crime, and improve domestic operations. The conferences provided ideas for the development of policing in Finland and strengthened cooperation and relations between police officers. Not all the plans

were realized before the outbreak of the Second World War, but the conferences laid the foundations for cooperation after the war.

Poliisi, poliisihistoria, pohjoismainen yhteistyö, kansainvälinen poliisiyhteistyö, IKPK, ICPC, police cooperation, Nordic cooperation

Juho Pitkänen, Turun yliopisto, jjpit@utu.fi

Johdanto

Suomen poliisihistoriassa Pohjoismailla on pitkään ollut rooli kumppaneina ja mielenkiinnonkohteina. Pohjoismaat muodostivat tärkeän viiter ryhmän jo 1920-luvulla¹ ja pohjoismaisesta yhteistyöstä tuli 1930-luvulla keskeisin kansainvälisen yhteistyön kanava.² Tämän yhteistyön merkittävimpiin ilmentymiin kuuluivat päällystökongressit, joissa pohjoismainen poliisijohto kokoontui verkostoitumaan, keskustelemaan alan kysymyksistä ja koordinoimaan yhteistyötä.³ Konferensseja järjestettiin Oslissa vuonna 1931, Kööpenhaminassa 1934 ja Tukholmassa 1938. Keskeisenä tehtävänä oli kehittää pohjoismaista yhteistyötä. Tapaamista suunniteltiin Helsinkiin vuodelle 1942, mutta hanke kariutui toiseen maailmansotaan.⁴

Artikkelissa tutkin Suomen poliisin osallistumista konferensseihin 1930-luvulla. Tarkastelen aihetta kolmen kysymyksen kautta; mitkä tekijät vaikuttivat konferenssien syntyyn ja Suomen osallistumiseen, mitä voidaan päätellä suomalaisten aktiivisuudesta ja esiintymisistä konferensseissa sekä mitä vaikutuksia konferensseilla oli Suomen poliisin toiminnalle. Kaikkia vaikutuksia ei tosin voi arvioida artikkelin aineistolla, sillä tämä edellyttäisi tarkastelua pidemmällä aikavälillä. Artikkelissa keskityn 1930-lukuun, jota voi pitää järjestäytyneen pohjoismaisen poliisiyhteistyön alkupisteenä.

Artikkelissa korostuu Suomen näkökulma ja sen tavoitteena on kuvata konferenssien merkityksiä Suomen poliisin osalta, mutta artikkelissa hahmotetaan lisäksi Pohjoismaissa poliisia yhdistäneitä tekijöitä ja yllirajaisuutta. Artikkelin tarjoaa myös lähtökohdan aiheen laajemmalle tarkastelulle. Jatkotutkimuksessa voitaisiin vertailevalla otteella ja erilaisella aineistolla tunnistaa esimerkiksi maiden erityisyyksiä tai samankaltaisuuksia sekä tarkastella lähemmin poliisijohdon keskinäisiä suhteita.

Konferensseja on aikaisemmin tutkittu vähän ja Suomen osalta aihetta on käsitelty lähinnä opinnäytteissä. Tarkoitukseni on täydentää tätä tutkimusta ja lisätä tietoa Suomen osallisuudesta pohjoismaisessa poliisiyhteistyössä. Lisäksi artikkeli liittyy laajemmin poliisin kansainvälistymistä käsittelevään tutkimukseen ja avaa poliisin kansainvälistymisen taustoja. 1930-luvulla luotiin pohja pohjoismaiselle yhteistyölle, jonka ”kultainen kausi” ajoittui toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan.⁵

Näkökulma mahdollistaa yhden osa-alueen rajaamisen poliisiyhteistyön polveilevasta kokonaisuudesta. Kansainvälinen poliisiyhteistyö on käsitteenä varsin epämääräinen, sillä yhteistyötä tehdään useilla eri tasoilla ja monimuotoisissa verkostoissa.⁶ Pohjoismaisella yhteistyöllä voidaan viitata paikallistason suoraan yhteydenpitoon, mutta kokonaisuuteen kuuluvat myös päällystön säännölliset tapaamiset.⁷

Pääasiallisina lähteinä olen hyödyntänyt 1930-luvun konferenssien kokouskertomuksia. Jokaisesta konferenssista julkaistiin yhteenveto, johon kirjattiin osallistujat, pidetyt esitelmät, käyty

keskustelu ja konferenssien päätökset. Olen käynyt läpi myös myöhempien konferenssien kertomuksia, sikäli kun niitä on ollut saatavilla Suomesta (vuosilta 1955 ja 1972). Julkaisukielenä käytettiin ruotsia, norjaa ja tanskaa. Käännösapuna on hyödynnetty käännössovelluksia (DeepL).

Konferensseista ja kansainvälisestä yhteistyöstä käydyn julkisen keskustelun hahmottamiseksi olen tarkastellut ammattilehtiä *Suomen Poliisilehti* ja *Poliisimies*, jotka ovat suomalaisen poliisihistorian peruslähteitä.⁸ Lehtiaineistosta hyödynsin myös pohjoismaista julkaisua *Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift* (NKT), joka toimi yhteistyön virallisena julkaisuna 1930-luvulla.⁹ NKT:n taustalla toimi pohjoismainen kriminalistiyhdistys, joka perustettiin vuonna 1931 ”rikospoliisin yhdyssiteeksi” Pohjoismaissa.¹⁰ Yhdistys oli todennäköisesti myös poliisijohdon keskeinen keskustelualusta 1930-luvun konferenssien välillä.¹¹

Ammattilehdistä piirtyy kuva monipolvisesta yhteistyöstä rikostutkimuksesta poliisiurheiluun. Päälystössä edustaneessa *Suomen Poliisilehdessä* julkaistiin kustakin konferenssista katsaus, minkä lisäksi konferensseihin viitattiin joissakin poliisin kehittämistä käsittelevissä artikkeleissa. Lehdessä julkaistiin myös suomennettuja konferenssiesitelmiä. *Poliisimieheissä*, joka edusti miehistöä, konferenssit saivat vähemmän huomiota. Eroa selittänee, että päälystölle tarkoitetut konferenssit koskettivat lähemmin *Suomen Poliisilehden* lukijakuntaa, minkä lisäksi poliisin kehittämiseen liittyvä suunnittelu kansainvälisine vivahteineen kuului päälystön työnkuvaan. NKT:ssa konferensseja käsiteltiin muutamissa kirjoituksissa, mutta lehti keskittyi pääosin rikostekniikkaa ja rikostapauksia käsitteleviin kirjoituksiin.

Mainittujen aineistojen ohella hyödynsin konferensseja koskevia asiakirjoja Ulkoministeriön (UM) arkistossa. Aineistoon jää aukkoja, joita voisi täydentää paikallispoliisin ja Keskusrikospoliisin (KRP) arkistojen avulla ja poliisijohdon henkilökohtaisilla materiaaleilla, mutta haasteeksi muodostui artikkelin näkökulmasta aineiston laajuus ja hajanaisuus, tutkimuslupaprosessien kesto ja ulkomaisen aineiston keräyskustannukset. Virallisten konferenssiaineistojen avulla voi kuitenkin saada kuvan suomalaisten osallistumisesta konferensseissa, ja ammattilehtien avulla voidaan hahmottaa julkisuudessa yhteistyölle annettuja merkityksiä.

Menetelmiltään tutkimus on laadullista historian tutkimusta, joka perustuu kirjoittaessa tapahtuvalle päättelylle ja lähdekritiikille. Aineistoa tarkastellaan tutkimuskysymysten muodostaman viitekehyksen kautta sekä peilaten havaintoja aiemman tutkimuksen kuvaan.¹²

Aikaisempi tutkimus

Suomessa poliisihistoriaa on tutkittu melko vähän.¹³ Samalla tutkimuksista puuttuu usein kansainvälisen yhteistyön näkökulma, mikä johtunee osin siitä, että tutkimukset ovat keskittyneet kansalliseen kuvaan ja yksittäisiin laitoksiin.

Seuraavissa tutkimuksissa on tarkasteltu Suomen poliisin kansainvälisyyttä eri näkökulmista, yleensä osana laajempaa tutkimusaihetta. Tuija Hietaniemi on käsitellyt kansainvälistä yhteistyötä rikospoliisin osalta teoksessa *Totuuden jäljillä. Suomalaisen rikospoliisin taival* (1995). Poliisin suhtautumista ulkomaisiin kollegoihin on kuvannut Vesa Vares teoksessaan *Vuileää veljeyttä. Suomi ja Saksa 1918–1939* (2018) ja hän on kuvannut poliisin kansainvälisyyttä myös Turun poliisia käsitelleessä tutkimuksessaan.¹⁴ Poliisikoulutuksen ulkomaisia vaikuttimia esiteltiin Julia Janssonin, Markus Karin, Ilja Kokkosen ja Aura Kostiaisen toimittamassa teoksessa *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa* (2018) ja poliisin ammattijärjestöjen kansainväliseen yhteistyöhön paneuduttiin Jukka Kekkosen ja Katja Tikan tutkimuksessa *Etulinjassa joka päivä: Suomen Poliisijärjestöjen liitto SPJL 1923-2023* (2023).

Suomen poliisin kansainvälisiä yhteyksiä 1920- ja 1930-luvulla on käsitelty erityisesti opinnäytteissä. Itse tarkastelin aihetta pro gradussani *Yhteisestä taistelusta hakaristin hämärään. Suomen poliisin kansainvälinen yhteistyö ja kansainvälinen rikospoliisikomissio (IKPK) 1928–1939* (2022) ja samana vuonna Kerttu Juutilainen kirjoitti poliisin kansainvälisistä esikuvista omassa pro gradussaan.¹⁵ Tämän artikkelin kannalta keskeisimmät opinnäytteet ovat KRP:n julkaisema Jan Sjöblomin pro gradu *Fri rörlighet för alla utom polisen. Nordisk kriminalpolisamarbete 1952–1968 med särskild hänsyn till samarbetsfrågorna mellan Finland och Sverige* (2001) ja Thomas Ibsen Göranssonin maisterin tutkielma Oslon yliopistossa *Poliser utan gränser. Samarbetet mellan kriminalpolis i Oslo och Stockholm 1929–1939* (2014).

Sjöblom keskittyi tutkielmassaan 1950–1960-lukujen rikospoliisiyhteistyöhön, mutta käsitteli myös 1930-luvun konferensseja.¹⁶ Sjöblom on hyödyntänyt paljon samaa aineistoa kuin tässä artikkelissa, mutta täydennän kuvaa keskittyen erityisesti 1930-luvun konferensseihin ja Suomen poliisiin rikospoliisia laajempaan kokonaisuutena. Sjöblom käsittelee 1930-lukua lyhyesti osana laajempaa kokonaisuutta ja pois jää esimerkiksi Etsivän Keskuspoliisin (EK) rooli konferensseissa. Ibsen Göransson on puolestaan kiinnittänyt huomiota EK:n päällikön Esko Riekin esityksiin, jotka poikkesivat kokousten epäpoliittisesta linjasta.¹⁷ Ibsen Göransson on tarkastellut konferensseja laajalti, mutta Suomen poliisi ei ollut tutkielman pääteema, eikä hän ole hyödyntänyt suomalaisia lähteitä. Myös konferenssiaineiston osalta tutkielmassa oli puutteita.

Tutkimuksellisia aukkoja selittää lisäksi, että pohjoismaisen poliisitutkimuksen kontekstissa historia on jäänyt muiden tieteenalojen varjoon.¹⁸ Poliisin historiaa skandinaavisena kokonaisuutena ovat kuvanneet esimerkiksi Stefan Nyzell ja Paul Larsson teoksessa *Polisvetenskap. En introduktion* (2016),¹⁹ minkä lisäksi Henrik Stevnsborg on kirjoittanut pohjoismaisesta yhteistyöstä teoksessa *The Development of Transnational Policing* (2019). Stevnsborg on todennut, että Pohjoismaisen poliisiyhteistyön tutkimuksessa on edelleen suuria puutteita.²⁰

Poliisin omissakin julkaisuissa historia jää vähemmälle huomiolle. Jyrki Wasastjerna kirjoitti vuonna 1999 kansainvälisen yhteistyön perusteoksen *Jobdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön*, joka ei ole (historian)tutkimus, mutta kuvaa kehityksen suuria linjoja. Vuotta aiemmin julkaistiin taas Jussi Pajuojaan teos *Keskitetystä järjestelmästä suoriin yhteyksiin. Poliisitoiminta ja rikosasioiden kansainvälisen oikeuden kehitys* (1998), jonka näkökulma on pääosin 1990-luvussa ja aikansa ilmiöissä.

Päällystökongressien lähtökohtia

”On siis luonnollista, että poliisijohtajat pyrkivät etsimään yhteyksiä maan rajojen ulkopuolelta, jotta yhteistyössä laajennetaan kokemuspohjaa ja päädytään helpoimmin tehokkaimpiin menetelmiin”²¹ – Norjalainen oikeusministeri Lindboe Oslon kongressin avauspuheessa 1931.

Pohjoismaisten kongressien synty liittyi aikaan, jona poliisin oli ensimmäistä kertaa mahdollista perustaa kansainvälisiä yhteistyöelimiä. Mathieu Deflem on kirjoittanut poliisi-instituutioiden itsenäistyneen 1920-luvulla siinä määrin autonomiseksi asiantuntijaorganisaatioiksi, että ne saattoivat ”edistää kansalliset toimivaltarajat ylittävää yhteistyötä, koska, ja kun, niitä motivoivat ammatilliset intressit.” Esimerkki tästä oli vuonna 1923 perustettu kansainvälinen rikospoliisikomissio (IKPK), nykyinen Interpol.²² Suomi liittyi komissioon vuonna 1928.²³

Aikakautta leimannut ammattimaistuminen ja kansainvälistyminen näkyivät suomalaisen poliisin kiinnostuksessa ulkomaihin. Poliisilehdissä annettiin 1920- ja 1930-luvuilla laajaa huomiota eri

ulkovalloille, muiden muassa Pohjoismaille, sekä tunnustettiin tarve kansainvälistymiseen. Myös huoli kansainvälistyvistä rikollisuudesta oli herännyt. Vuonna 1927 *Suomen Poliisilehdessä* peräänkuulutettiin miehistöllekin apurahoja opintomatkoihin ja todettiin: ”Kansainväliset rikolliset ovat jo ulottaneet toimintansa meidänkin maahamme [–]”.²⁴

Poliisin julkisuudessa näkyivät Euroopassa levinneet kansainvälistyvään rikollisuuteen ja teknologian kehitykseen liittyvät huolet, jotka vaikuttivat suomalaistenkin yhteistyöpyrkimyksiin. Oslon konferenssissa 1931 turkulainen Maximilian Spåre totesi, että: ”Me kaikki tiedämme, että tekniikan kehityksen rinnalla myös ammattirikolliset kehittävät menetelmiään ja hyödyntävät kehityksen tarjoamia keksintöjä [–]. Samoin parantuneet viestintävälineet ovat mahdollistaneet sen, että rikolliset ovat yhä liikkuvampia [–].”²⁵ Tämä oli kuin toistoa IKPK:n yhteydessä käydystä keskustelusta. Järjestön syntyyn vaikuttivat keskeisesti pelot rikollisuuden kansainvälistymisestä modernisaation myötä.²⁶ Liikkuva rikollisuus johti myös poliisitoimen keskittämiseen kansallisesti ja kansainvälisesti, mihin yhteistyön institutionalisoituminen Pohjoismaissaakin liittyi.²⁷

Suomessa huolehtiminen kansainvälistyvistä rikollisuudesta oli lähinnä varautumista pahimpaan, mutta uhkakuvalla saatettiin myös alleviivata yhteistyön tärkeyttä. Vuonna 1932 *Suomen Poliisilehdessä* kirjoitettiin erään rikollisen pidätyksestä: ”Vaikkakin Suomeen saapuu verrattain harvoin kansainvälisiä rikoksellisia, osoittaa [tapaus] selvästi, miten erinomaisen tärkeä on poliisialalla tapahtuva kansainvälinen yhteistyö.”²⁸ Vuonna 1938 todettiin, että Suomessa harvoin tavattiin suurtekijöitä, mutta ”tuskinpa Suomikaan välttyy tältä paheelta”.²⁹ Erittäin dramaattiseksi tilanne ei Suomessa muodostunut. Sjöblomin mukaan 1930-luvulla kansainvälisen yhteistyön keskuksena toimineen Rikostutkimuskeskuksen (RTK) tiedonvaihto ulkomaisten kanssa oli suhteellisen vähäistä, vaikka tietoa esimerkiksi Pohjoismaiden välillä vaihdettiinkin useissa tapauksissa.³⁰

77

Ruotsilla oli keskeinen rooli Suomen näkökulmasta, mikä selittää kiinnostusta pohjoismaiseen yhteistyöhön. Ulkomaalaisista rikollisista monet tulivat naapurimaista ja suomalaiset tekivät rikoksia lähialueilla. RTK:n johtaja Kosti Vasa muotoili Suomen Sosiaalidemokratille vuonna 1938: ”Virolaisia meillä käy, samoin muutama ruotsalainen, puolalainen ja saksalainen, mutta tuskin muita. Me puolestamme käymme Ruotsissa [–].”³¹ Maantieteellinen todellisuus arvatenkin vaikutti yhteistyöverkoston muotoon 1930-luvulla, kuten seuraavinkin vuosikymmeninä. 1950-luvulla suomalaisten rikollisten määrä Ruotsissa oli huomiota herättävä³² ja 1990-luvullakin Ruotsi oli keskeisin yhteistyömaa KRP:n rikostietopalvelun tilastoissa.³³

Samalla muut yhteistyöelimet saattoivat Pohjoismaissa tuntua etäisiltä. Pohjola koettiin syrjäiseksi kolkaksi, josta käsin osallistuminen kansainvälisiin konferensseihin oli haastavaa.³⁴ Lisäksi ensimmäistä pohjoismaista konferenssia kaavailleet norjalaiset kokivat, että Pohjoismaiden vaikutusmahdollisuudet niille tärkeissä kysymyksissä jäivät IKPK:ssa vähäisiksi. Norjalaisen Reidar Sveenin mukaan tarvittiin foorumi, jossa voitaisiin käsitellä pohjoisessa tärkeitä kysymyksiä omalla kielellä, minkä lisäksi hän toivoi, että konferensseissa Pohjoismaat voisivat koordinoita kansainvälisissä kokouksissa esitettäviä näkökantojaan. Oslon poliisipäällikkö Welhaven koki myös, että muut kansainväliset kokoukset hankaloittivat laajuudessaan henkilökohtaisten suhteiden solmimista.³⁵ Welhaven oli luonut ystävyysuhteita kollegoihin vierailemalla Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja ajatus pohjoismaisesta konferenssista syntyi yhteistuumin Antwerpenin kansainvälisessä poliisikokouksessa. Pohjoiseen haluttiin jotain vastaavaa, mutta omaa.³⁶

Henkilökohtaiset suhteet nähtiin keskeisinä Suomessakin. Vuonna 1928 IKPK:n kokoukseen osallistunut sisäasiainministeriön (SM) poliisiasiainosaston päällikkö Esko Heilimo kuvasi: ”Erittäin oli kiintoisaa saada henkilökohtaisesti tutustua eri maiden poliisimiehiin, mikä seikka esim. Suomen poliisioloja järjestettäessä voi olla suureksi hyödyksi, kun sen kautta henkilökohtaisen tuttavuuden

perusteella voi helpommin saada tarvittavia tietoja poliisiolojen järjestelystä [--].³⁷ Tällaisten suhteiden merkitystä korostettiin myös Oslon lähetystön UM:lle vuonna 1947 osoittamassa kirjeessä, joka koski neljättä Pohjoismaista poliisikonferenssia: ”[Konferenssissa] tarjoutuu eri maiden poliisipäälliköille [--] mahdollisuus vapaampaan yhdessäoloon, joka epäilemättä antaa vaikutteita ja aikaansaa yhteyksiä, jotka ovat omansa helpottamaan sitä käytännöllistä yhteistyötä, jota poliisitoimi kansainvälisesti edellyttää”.³⁸

Poliisin kansainvälistä yhteistyötä tutkinut Paul Larsson on kuvannut, että yhteistyö usein pohjautuu verkostoihin, jotka ovat syntyneet poliisimiesten tutustuesssa kansainvälisissä konferensseissa.³⁹ Päälystökongressit olivat mahdollisuus kehittää tällaisia suhteita. Yhteyksiä tiivisti se, että poliisin ulkosuhteissa vaikutti usein samoja hahmoja. Tukholman konferenssiin osallistunut SM:n poliisiasiaainosaston päällikkö M. E. Koskimies oli Suomen edustaja IKPK:ssa⁴⁰ ja Riekki puuhamies, jolla oli laajasti yhteyksiä ulkomaille.⁴¹ Molemmat osallistuivat myös NKT:n toimintaan, ja lehdessä vaikuttivat lisäksi poliisiasioihin erikoistunut ja ulkomailta tunnettu maaherra Gustaf Ignatius ja Vasa.⁴² Pohjoismaiset kollegatkin olivat mukana monenlaisissa verkostoissa ja miehet ystäväystyivät erilaisten konferenssien myötä.⁴³

Kuten Heilimo esitti, kansainväliset konferenssit palvelivat samalla tarvetta oppia muilta, mikä oli keskeinen osa poliisin kansainvälistymistä. Tätä sanoitettiin eri tavoin myös poliisilehdissä. *Suomen Poliisilehdessä* kuvattiin, että Kööpenhaminan konferenssin poliisitaktiikkaa esitelleestä näytöksestä yleisö sai ”herätteitä oman poliisikuntansa opetusohjelman laatimisessa”.⁴⁴ Sama päti muissakin yhteyksissä. Vuonna 1933 *Poliisimieheissä* toivottiin liittymistä skandinaaviseen poliisiliittoon ”yhteisiä pyrkimyksiä tukemaan ja toisistaan oppia saamaan.”⁴⁵

Yllä mainittujen käytännön tarpeiden lisäksi konferensseihin osallistujia yhdisti koettu pohjoismaisuus. Sjöblomin mukaan yhteistyötä ajoi ”voimakas skandinavismi”, joka perustui näkemyksille jaetusta oikeuskulttuurista.⁴⁶ Pohjoismainen oikeuskulttuuri oli jo tuolloin kehittymässä omaleimaiseksi kokonaisuudekseen ja oikeuskulttuuriin viitattiin myös Oslon konferenssin avauspuheissa.⁴⁷ *Suomen Poliisilehdessä* henkeä sanoitettiin seuraavasti: ”[Oslon konferenssissa] huokui mitä parhain yhteenkuuluvaisuuden tunne eri Pohjoismaiden kesken jo näiden samalle pohjalle perustuvan sivistyksen ja yhteiskuntajärjestyksen vuoksi, mutta ennen kaikkea käytännön vaatimusten vuoksi, sillä rikollisuushan alkaa käydä yhä enemmän kansainväliseksi.”⁴⁸ Myöhemmin pohjoismaisuutta korostettiin. Helsingin konferenssin 1955 avauspuheessa sisäministeri Väinö Leskinen totesi, että konferenssin alkaessa yksi kysymys oli jo ratkaistu: ”luottamuksellinen ja rehellinen aitoskandinaavinen yhteisymmärrys”.⁴⁹

Suomen poliisille pohjoismaisuus merkitsi myös jatkumoa, sillä yhteistyötä oli tehty pitkään Pohjoismaiden poliisilaitosten välillä.⁵⁰ Lisäksi maan ensimmäiset poliisilaitokset perustuivat ruotsalaisiin malleihin⁵¹ ja ”modernin poliisin” synty Pohjoismaissa tapahtui melko samanaikaisesti 1800-luvun puolivälillä.⁵² Pohjoismaisen oikeuskäsityksen ja oikeudellisen yhteistyön juuret on taas jäljitetty jo vuoteen 1872 ja pohjoismaisiin lakimieskokouksiin.⁵³ Yhteinen historia ja kokemus jaetusta oikeuskulttuurista varmasti edesauttoivat yhteistyön syventymistä. Mahdollisuudet yhteiseen suunnitteluun olivat joka tapauksessa paremmat kuin IKPK:ssa, jonka jäsenistö muodostui joukosta hyvin erilaisten valtioiden poliisimiehiä, ja jota 1930-luvulla repivät poliittiset jännitteet.⁵⁴

1930-luvun puolivälillä pohjoismaisuus oli myös osa Suomen ulkopoliittikkaa⁵⁵ ja pohjoismaisuudesta muodostui tärkeä yhteiskunnallinen standardi.⁵⁶ Tämä on voinut vaikuttaa poliisiinkin, tosin tuskin kovin voimakkaasti, sillä ammattikunta oli jo aiemmin ollut kiinnostunut läntisistä kollegoistaan ja luonut niihin yhteyksiä. Juutilainen on kuitenkin tulkinnut poliisin julkisuuden heijastelleen itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä valtion pyrkimyksiä korostaa läntistä sivistysvaltioihannetta.⁵⁷ Esikuvat palvelivat suuntautumista haluttuun viiteryhmään, kuten *Poliisimieheissä*

kuvattiin vuonna 1936: ”Poliisikulttuurimme on muodostumisessaan orientoitunut tietoisesti ja nimenomaisesti Eurooppaan päin, ja siten poliisimme onkin yhä ilmeisemmin länsimaistunut.” Poliisin kehityksestä paljon selittyi ”harrastuksella” seurata ulkomaisten poliisien toimintaa.⁵⁸ Pohjoismaat olivat tästäkin näkökulmasta mutkaton valinta.

Ulkosuhteilla oli vaikutusta kansalaisyhteiskuntaan, vaikka poliisissa vaikutukset olisivatkin jääneet vähäisiksi. Esimerkiksi kansalaisjärjestöissä sitoutuminen 1930-luvun Pohjoismaiseen julistukseen koettiin lähes velvoittavaksi. Riitta Mäkisen mukaan näissä suhteissa Pohjoismaihin vaikuttivat ”kulttuurinen yhtenäisyys ja käytännön hyöty”, mutta myös yhteydenpidon nopeus ja edullisuus.⁵⁹ Jälkimmäinen viittaa resurssikysymykseen, joka selittää osin, miksi suhteet tiivistyivät poliisissakin. Yhteydenpito pohjoismaihin oli halvempaa, helpompaa ja käytännössä merkittävämpää kuin muihin toimijoihin. Yhteyksiä luotiin monella tasolla ja Suomesta vierailtiin esimerkiksi pohjoismaisten poliisiliittojen kokouksissa.⁶⁰

Pohjoismaisella yhteistyöllä nähtiin Suomen poliisissa useita hyötyjä, jotka kannustivat yhteistoiminnan tiivistämiseen. Käytännön tarpeiden ja aikansa uhkakuviin vastaamisen lisäksi yhteistyö palveli poliisin kehittämistavoitteita kotimaassa. Lisäksi samankaltaiset olosuhteet ja syrjäisyys yhdistivät Pohjoismaita, ja naapuruus teki yhteistyöstä käytännössä merkityksellistä. Ajan saatossa pohjoismaisesta yhteistyöstä muodostui Wasastjernan mukaan ”ainutlaatuinen järjestelmä” ja 1990-luvulle tultaessa Pohjoismaat olivat poliisin osalta melko yhtenäinen alue.⁶¹

Kuva 1. Osloon poliisikonferenssin osallistujia vuonna 1931. Kuva: Nordisk Politichef Konferanse. Norwegian National Museum of Justice/Justismuseet.

Suomalaiset konferensseissa: kansalliset näkökulmat yhteisiin haasteisiin

Konferensseihin osallistuminen käynnistyi Suomessa vaatimattomasti. Oslossa paikalla olivat Turun poliisimestari Maximilian Spåre, apulaispoliisimestari K. I. Kaukovalta ja Esko Rieki.⁶² Vähäisestä osallistujamäärästä huolimatta suomalaiset suhtautuivat konferenssiin myönteisesti⁶³ ja Ignatius piti konferenssin järjestämistä erittäin merkittävänä.⁶⁴ Kiinnostus oli nousujohteista. Kööpenhaminaan matkusti seitsemän suomalaista⁶⁵ ja Tukholmassa vuonna 1938 Suomesta oli jo 23 osallistujaa – jopa norjalaisia enemmän.⁶⁶ Sillä kertaa lähinaapuruuskin velvoitti.⁶⁷

Osallistujamääriin vaikutti resurssien puute. Esimerkiksi Suomen Nimismiesyhdistys totesi, ettei se voinut lähettää Kööpenhaminaan edustajaa matkakustannusten vuoksi.⁶⁸ Rahanpuute heijastui yleisemminkin poliisin kansainvälistymiseen, mitä toisinaan harmiteltiin. Ulkomailta saatavien oppien merkitystä kuitenkin korosti, että valtio pyrki mahdollistamaan poliisien opintomatkoja apurahoin.⁶⁹ Myös Tukholman konferenssiin järjestettiin yhteismatka valtion tuella, mikä selittänee suurta osallistujamäärää.⁷⁰ Konferenssissa esitelmöiville suomalaisille saatiin lisäksi matka-avustusta UM:ltä.⁷¹

Suomalaisten osallistumiseen konferensseissa täytyi vaikuttaa lisäksi kielikysymys, joka johti yhteydenpidon keskittymiseen tietyille henkilöille ja virastoille. Sjöblomin mukaan etenkin sisämaan poliisilaitokset olivat yhteistyössä riippuvaisia RTK:n käännöspalveluista.⁷² Kieliasiaa sivuttiin myös *Suomen Poliisilehdessä* koskien Tukholman konferenssia: ”[-] tuntui oikein kotoiselta, kun suurin osa majoittui hotelliin, jonka ”portieri” haasteli meidän kanssamme selvää suomea”.⁷³ Skandinaavisen kielen osaaminen oli tärkeää konferensseissa ja moni päällystössä oli ilmeisesti hankkinut ruotsin taidon, minkä lisäksi osa oli todennäköisesti ruotsinkielisiä. Tällaiset kielitaitoiset poliisijohtajat olivat etuasemassa kansainvälisten yhteyksien hoitamisessa.

Kiinnostusta saattoi taas lisätä, että konferenssit eivät koskeneet vain rikospoliisia, vaan poliisialaa yleisemmin.⁷⁴ Ibsen Göranssonin mukaan niissä käsiteltiin poliisille tärkeitä kysymyksiä, jotka voitiin ”määritellä ilman armeijan puuttumista asiaan”.⁷⁵ Skandinaviassa poliisi oli 1930-luvulla irtautumassa kytköksestään armeijaan ja aikaa leimasi tarve määritellä poliisin tehtävät omana organisaationaan.⁷⁶ Tämä päti osin Suomessakin.⁷⁷ Konferenssiesitelmissä tyypillisesti käsiteltiin poliisioloja eri Pohjoismaissa, kuten poliisin järjestelyjä ja koulutusta, tai ajatuksia yhteistyön kehittämiseksi. Näkökulma oli usein esittelijän kotimaassa, mutta esitysten aiheet ja niistä käyty keskustelu heijastelivat myös teemojen ylirajaisuutta. Yhtymäkohtia löydettiin esimerkiksi poliisin koulutukseen, liikkuvan rikollisuuden torjuntaan, pakolaiskysymykseen ja tiedottamistoimintaan liittyen. Esitysten pohjalta konferenssi julkisti päätöksensä, joissa saatettiin suositella toimenpiteitä.

Oslossa suomalaiset pitivät neljä esitystä. Kiinnostavin oli Spåren ehdotus yhteistyön tiivistämisestä, minkä lisäksi hän esitelmöi ”hiljaisesta liikenteestä” ja poliisin hallinnollisesta asemasta Suomessa. Rieki vuorostaan esitteli EK:n toimintaa.⁷⁸ Myöhemmin Spåre kuvasi, että suomalaisia ”kohdeltiin aina suurella huomaavaisuudella ja sydämellisyydellä ja meidän lausuntojamme seurattiin mielenkiinnolla”.⁷⁹

Sjöblom on arvioinut Spåren esityksen yhteistyön tiivistämisestä olleen Oslon konferenssin ”periaatteen tasolla” tärkein esitys. Viesti oli, että mikäli rikollisuutta haluttiin vastustaa tehokkaasti, olisi pohjoismaisten poliisien ryhdyttävä välittömään yhteistyöhön ja tämän takaamiseksi tarvittaisiin pohjoismainen sopimus.⁸⁰ Spåre esitti, että poliisi saisi Pohjoismaissa ei-poliittisia rikoksia selvittäessään ryhtyä suoraan yhteistyöhön ilman muiden viranomaisten välitystä ja lähettää edustajansa toiseen maahan, jos sille oli tutkinnallinen syy. Perusteet olivat käytännölliset. Tiedettiin tapauksia, joissa

rikolliset pakenivat naapurimaihin ”tietäen, millaisia vaikeuksia viranomaisilla on napata hänet vieraan maan alueelta”.⁸¹

Konferenssi kannatti esitystä. *Suomen Poliisilehden* mukaan osallistujia kehoitettiin esittämään hallituksilleen, että poliisin voisi Pohjoismaissa ryhtyä välittömään yhteistyöhön.⁸² Varsinaisissa päätöksissä konferenssi lähinnä korosti, että sopimuksella vahvistettaisiin jo olemassa olevaa yhteistyötä.⁸³ Ilmeisesti yksikään osallistuja ei kuitenkaan vienyt asiaa eteenpäin, eikä mitään valtiollista sopimusta syntynyt vielä tuolloin. Sjöblom katsoi tämän johtuvan siitä, että suorat yhteydet jo toteutuivat muissa Pohjoismaissa ja valtiollisten sopimusten pelättiin rajoittavan yhteistyötä. Suomalaisetkaan eivät asiaa enää ajaneet ja kysymys jäi siihen. Tässä kohdin suomalaisten tarpeet ja näkemykset ilmeisesti erosivat muista, mikä päti myös myöhemmin konferensseissa käsiteltyjen suorien yhteyksien ja keskitetyn yhteistyön osalta. Suomessa kielikysymyksenkin vuoksi kannatettiin keskitetympää mallia.⁸⁴ Nämä esimerkit kertoivat Suomen omaleimaisuudesta ja siitä, että yhteistyötä ei kenties koettu aivan niin joustavaksi kuin muissa maissa jo kielikysymyksenkin vuoksi. Suomalaiset jäivät osin skandinaavien varjoon. Silti, vaikka omat toiveet eivät aina toteutuneetkaan, koettiin yhteistyö ilmeisen merkittäväksi.

Spåren esitys kertoi tarpeista, jotka ajoivat yhteistyön tiivistämistä. Poliisi halusi toimintamahdollisuuksia uusien uhkien torjumiseksi. Yhteistyön tarve saattoi vielä korostua Turussa, joka oli merkittävä solmukohta Suomeen saapuvalla liikenteelle.⁸⁵ Aikansa haasteista kertoi myös ”hiljaista liikennettä” käsittelevä esitys, johon Spåre johdatteli sitomalla ilmiön kansainväliseen todellisuuteen: ”Moottorijoneuvot ja suuresti kiihtynyt liikennevilkaus ovat kaikkialla maailmassa pakottaneet viranomaiset kiinnittämään huomiota kaduilla ja maanteillä tapahtuvaan liikenteeseen [--].”⁸⁶ Tämä esitys oli hyvä esimerkki tyypillisestä konferenssiesitelmästä: aikaan sidottu, seikkaperäinen ja asiapitoinen katsaus poliisialan kysymyksiin.

Suomalaisten esitykset Kööpenhaminassa ja Tukholmassa käsitelivät muiden muassa poliisitarkastajainstituutiota, poliisikoulutusta ja rikospoliisin järjestelyjä.⁸⁷ Näiden kansallisesta näkökulmasta annettujen esitelmien merkityksestä kertoi ruotsalaisen Erik Rosin kommentti Anthonin poliisikoulutusta koskevaan esitelmään Tukholmassa. Oli tärkeää ymmärtää, kuinka koulutus järjestettiin eri maissa, sillä poliisin tehtäväkenttä oli yhä laajentunut.⁸⁸ Kuulemalla muiden ratkaisuista saatiin näkökulmia omiin sekä yhteisiin haasteisiin. Sjöblom on myös todennut poliisiolojen tuntemisen olleen rikospoliisin näkökulmasta tärkeää, sillä se mahdollisti oikein osoitetun virka-avun pyytämisen tarvittaessa.⁸⁹

Kokonaisuutena tarkasteltaessa konferenssiesitelmiä oli karkeasti kahdenlaisia: toiset liittyivät kiinteästi yhteistyön kehittämiseen, kuten Spåren esitys, toiset taas poliisiolojen esittelemiseen. Konferensseissa korostui mielenkiinto toisten ratkaisuihin, joiden tunteminen auttoi arvioimaan kotimaankin toimintaa. Samalla konferenssit mahdollistivat osallistujille tärkeiden näkökulmien nostamisen esiin ja auttoivat paikantamaan jaettuja haasteita. Poliisilla oli Pohjoismaissa eroistaankin huolimatta useita yhteisiä nimittäjiä. Lisäksi pyrittiin yhteiseen suunnitteluun, vaikka asioista ei voitu aina päättää suoralta kädeltä. Esimerkiksi poliisin tiedottamisen yhdenmukaistamiseen Vasa totesi Tukholmassa, ettei voinut ottaa asiassa lopullista kantaa ilman neuvotteluja kotimaisten viranomaisten kanssa.⁹⁰ Suomalaisen kommentissa ja esityksissä korostui suomalainen näkökulma ja useimmiten esitelmissä keskityttiin kertomaan kotimaan poliisioloista. Tällaiset esitykset lisäsivät kuulijoiden ymmärrystä Suomen yhteiskunnallisista ja oikeudellisista oloista ja sitä kautta poliisin toimintakentästä. Näin myös perusteltiin tai selitettiin esimerkiksi suurta rikollisuutta verrattuna muihin Pohjoismaihin.⁹¹ Laajemmin tällaiset esitelmät palvelivat jaettua ymmärrystä poliisitoiminnasta ja yhteisistä haasteista. Yhdessä kysymyksessä Suomi kuitenkin erottautui selvästi. Tämä koski kommunismin vastustamista.

Esko Rieki ja kommunismin vastustaminen

Selvin suomalainen erikoisuus olivat Esko Riekin esitykset, joissa esiteltiin poliittisen poliisin toimintaa ja korostettiin kommunismin uhkaa. Ibsen Göransson on kirjoittanut Riekin esityksen Oslossa vaikuttaneen ”antikommunistiselta palopuheelta”, mikä poikkesi yleisestä tunnelmasta ja yhteistyöstä, jossa politiikkaa pyrittiin välttämään. Kommunisminvastaisen keskustelun vähäisyys konferensseissa todisti Ibsen Göranssonin mukaan muiden epäilevästä asenteesta laajaa valvontaa kohtaan ja korosti EK:n asemaa ”puolisotilaallisena organisaationa” ja sisällissodan voittaneen armeijan seuraajana, jonka näkemys kommunismin uhasta oli jyrkempi kuin tavallisen poliisin. Se ei tosin tarkoittanut, että tavallinenkaan poliisi olisi kommunismia sietänyt.⁹²

Rieki oli päällikkönä EK:ssa, joka oli perustettu sisällissodan jälkeen uuden ”punakapinan” pelossa estämään maan- ja valtionpetoksellista toimintaa. Käytännössä EK keskittyi 1930-luvun alkupuolelle saakka toimimaan kommunisteja ja sosialisteja vastaan.⁹³ Puolisotilaallisena organisaationa EK:ta ei välttämättä voi pitää, mutta sen taustalla oli sisällissodan pitkä varjo, joka vaikutti laajasti suomalaisessa yhteiskunnassa. Samalla EK edusti turvallisuuspoliisia maassa, jossa kommunistien julkinen toiminta kiellettiin laein vuonna 1930. Lisäksi Neuvostoliiton katsottiin muodostavan kasvavan uhan Suomelle ja kommunismin kumpuavan ennen kaikkea idästä, josta suomalaisenkin liikkeen toimintaa johdettiin. Näissä oloissa toiminut EK oli Silvennoisen mukaan ”kommunisminvastaisen työn ammattilainen” ja Rieki entinen aktivisti, jolle kommunismin kukistaminen oli keskeinen tavoite.⁹⁴

Riekin Oslossa pitämää esitystä ei julkaistu kokouskertomuksessa, mutta hän toimitti siitä kopion UM:lle. Esityksessä heijastui yllä kuvattu yhteiskunnallinen tilanne ja EK:n viholliskuvat. Rieki totesi, että ihmiskunta oli saanut kommunismista ”ristin kannettavakseen” ja erityisesti Venäjän naapurimaat olivat pakotettuja suojelemaan itseään. EK oli perustettu sisällissodan jälkeen vahdiksi, jonka yhteiskunta tarvitsi voidakseen ”rauhassa rakentaa länsimaista oikeusjärjestelmää”. Samalla Rieki toppuutteli Lapuanliikkeestä (Lapporörelsen) ulkomailla liikkuvia ”harhaanjohtavia” tietoja. Hänestä liikkeessä oli kyse ”pohjimmiltaan terveestä reaktiosta kommunistien röyhkeyteen ja epäisänmaallisuuteen”.⁹⁵ Tässä näkyi Mäntsälän kapinaa edeltäneet asenteet, joiden mukaisesti vuoden 1930 talonpoikaismarssinkin todettiin pyrkivän lähinnä yhteiskunnan tervehdyttämiseen.⁹⁶ Lopulta Mäntsälän tapahtumat pakottivat EK:n muuttamaan suhtautumistaan lapualaisiin.⁹⁷

Rieki pyrki saamaan kuulijat puolelleen korostamalla EK:n asemaa Pohjoismaiden turvana. Hänen mukaansa EK:lla ei ollut muissa Pohjoismaissa vastinetta ja työn mielekkyyttä lisäsi, että etuvartiona idästä leviävää vaaraa vastaan se palveli ”rakkaita kansoja Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa”.⁹⁸ Rieki kenties kaipasi vahvempaa tukea kollegoilta, vaikka hän pitikin jo yhteyttä Norjan ja Ruotsin rikospoliiseihin, jotka keräsivät tietoja kommunisteista ja heidän toiminnastaan. Näissä maissa poliisin toteuttamasta poliittisesta valvonnasta vastasivat pitkälti osastot, jotka toimivat tavallisen poliisin yhteydessä.⁹⁹ Pysyvämpiä turvallisuuspalveluita perustettiin muissa Pohjoismaissa vasta 1930-luvun lopulla.¹⁰⁰

Aikansa poliisiyhteistyössä poliittisen rikollisuuden korostaminen oli harvinaista – ainakin tavallisen poliisin osalta ja julkisesti. Esimerkiksi IKPK:ssa alleviivattiin järjestön epäpoliittisuutta, vaikka se edustikin aikansa kommunisminvastaista konsensusta. Poliitiikkaa ei haluttu sotkea järjestön piirissä tehtävään yhteistyöhön, sillä sen pelättiin rapauttavan hyvin alkaneen toiminnan.¹⁰¹ Spårekin oli Oslossa peräänkuuluttanut yhteistyötä ei-poliittisissa tapauksissa. Vaikuttaa siltä, etteivät muut osallistujat halunneet sotkea politiikkaa konferensseissa käsiteltävään yhteistyöhön tai hyödyntää

konferensseja tähän tarkoitukseen. Siitä huolimatta, että tavallinenkin poliisi toteutti poliittista valvontaa. Riekin kommunismin tai (neuvosto)vakoilun vastustamista koskeviin esityksiin ei kirjattu kommentteja. Käytetyn aineiston osalta ei ole selvää käytiinkö keskustelua epävirallisesti, mutta ainakaan kokouksissa kysymyksiin ei haluttu puuttua.

Rieki karsasti epäpoliittisuutta, mikä kieli toiveesta kommunisminvastaisen taistelun tehostamiseksi. EK:n näkökulmasta varovaisuus hättäs työtä. Riekistä oli väärin välttää yhteistyötä poliittisissa rikoksissa ja Kööpenhaminassa hän totesi kärkeästi, että ”suuret koneistot laitetaan liikkeelle, jotta joku utelias, sairas tai heikkomielen rikollinen” saataisiin kiinni, mutta ehtymättömin resurssein toimivia vakoojia ei otettu vakavasti, koska pelättiin poliittisia selkkauksia. Hän huomautti, ettei yksikään Euroopan maa tehnyt yhteistyötä ”sen maan poliisin kanssa, joka harjoittaa eniten maailmassa suurinta ja vaarallisinta vakoilua”.¹⁰² Vihjaus oli varmasti selvä kaikille.

Riekin esityksissä korostui EK:n erityisyys Pohjoismaisessa kontekstissa, hänen näkemyksensä kommunismin uhasta sekä Suomen asema Neuvostoliiton naapurina, johon lähimenneisyys oli jättänyt pelkoja ja epäluuloja vasemmistoa, kommunismia ja Neuvostoliittoa kohtaan. Riekin esimerkillä Suomen turvallisuuspoliisista tuli konferenssien vakiovieras. Tukholman konferenssiin osallistuivat Valpon päällikkö Paavo Säippä ja apulaispäällikkö Bruno Aaltonen.¹⁰³

Politiikkaa sivuttiin myös Tukholmassa, kun Sveen esitelmöi poliisitoiminnasta ja ”niin kutsutuista poliittisista pakolaisista”. Esitys juonsi juurensa Keski-Euroopan alueilta pakeneviin juutalaisiin ja muihin pakolaisiin. Aaltonen kommentoi esitykseen, että Suomessakin pakolaiskysymyksellä oli aiempaa suurempi rooli ja maassa kohdattiin samoja haasteita kuin muissa Pohjoismaissa. Aaltonen pohti, että pakolaisuuden varjolla maahan pyrki ihmisiä, joita voitiin pitää ”ei-toivotuina ulkomaalaisina”. Poliittisten pakolaisten tarkka valvonta olikin Aaltosen mukaan tärkeää.¹⁰⁴ Tässä näkyi Valpon rooli ulkomaalaisvalvonnasta vastaavana viranomaisena, joka suhtautui ulkomaalaisiin ennen kaikkea turvallisuuskysymyksenä. Tälle oli jo EK:ssa pitkät perinteet.¹⁰⁵ Lisäksi pakolaistilanteesta oli laajemminkin Pohjoismaissa tullut kysymys, jonka tiimoilta tehtäviä päätöksiä seurattiin Suomessa kiinnostuneina.¹⁰⁶

EK:lle ja Valpolle konferenssit olivat mahdollisuus verkostoitua, seurata poliisialan kysymyksiä, osallistua alaa koskeviin keskusteluihin ja EK:n osalta myös pyrkiä vaikuttamaan kommunismin vastaiseen rintamaan ja vakoilun vastustamisen tehostamiseen. Suomessa kysymys saatettiin kokea muita maita akuutimmaksi. Valpo ei jatkanut Riekin suoraa linjaa, mutta sen edustajille konferenssit olivat yhtä kaikki tapa osallistua itselle tärkeisiin keskusteluihin ja mahdollisesti myös pyrkiä vaikuttamaan yhteistyöhön. Koska muilta mailta puuttuivat pitkään varsinaiset turvallisuuspoliisit, olivat konferenssit keino tavoittaa yhteistyön kannalta keskeisiä henkilöitä.

Konferenssien vaikutukset 1930-luvulla

”Kebitys jokaisessa maassa kulkee eteenpäin entistä yhdenmukaisemmin täälläkin alalla, ja vahvaa yhteisymmärryksen siltaa vapaiden Pohjolan maiden välille rakennetaan teräsbetonista. On rintaa kohottavaa, että me suomalaisetkin vapaana kansana saamme olla tässä työssä mukana”¹⁰⁷ – Suomen Poliisilehti, 1938.

Konferenssit merkitsivät mahdollisuuksia muodostaa suhteita, oppia uutta ja käsitellä yhteiseksi koettuja haasteita. Konferenssien myötä käytännön yhteistyökin saattoi lisääntyä. Vuonna 1934 *Suomen Poliisilehdessä* kerrottiin, että yhteistyö Pohjoismaissa oli kasvanut koskien ”välittömiä tutkimuksia,

Kuva 2. Kööpenhaminan konferenssin osallistujia. Kuva: Den 2. Nordiske Politichef Konferanse i København 1934. Norwegian National Museum of Justice/Justismuseet.

kuulustelua ja syytettyjen vaihtamista.”¹⁰⁸ Tukholmasta tunnelmoitiin: ”[–] tätä nykyä paljon puhuttu Pohjoismaiden yhteistyö ei ainakaan poliisin kannalta ole pelkkä korusana, vaan täyttä totta, jota jatkuvasti pyritään kiinteyttämään”.¹⁰⁹ Samalla luotiin pohja yhteistyölle, joka on nykypäivään tultaessa yhä syventynyt.¹¹⁰

Ibsen Göranssonin mukaan konferensseista muodostui ”poliittinen lobbausjärjestö”.¹¹¹ Tämä pitäne osin paikkansa, joskin esityksiä hallituksille ei kaikissa kysymyksissä tehty. Konferensseissa näkyi toiveita vaikuttaa lainsäädäntöön ja alalle ohjattuihin resursseihin. Monesti kehoitettiin, että osallistujat vetoaisivat päättäjiin: ”Kokous [–] kehottaa kiinnittämään varoja myöntävien viranomaisten huomiota siihen, että samalla kuin pidetään huolta, että poliisitoimintaa varten on tarpeellinen henkilökunta, poliisin käytettäväksi asetetaan myös saatavissa olevia teknillisiä apuneuvoja riittävässä määrässä.”¹¹² Myös valtiollisten sopimusten tarkistamista esitettiin ja toivottiin, että poliisin tarpeet huomioitaisiin: ”Kysymyksissä, jotka koskevat näitä uusia sopimuksia, olisi asiaintuntijoina kuultava myöskin poliisiviranomaisia, koska kysymykset läheisesti koskevat juuri näitä”.¹¹³

Varsinaisesti poliisiyhteistyötä koskevia valtiollisia sopimuksia tehtiin kuitenkin vasta toisen maailmansodan jälkeen.¹¹⁴ Tämä ei välttämättä johtunut ”lobbaamisen” epäonnistumisesta, vaan poliisi ei 1930-luvulla kenties halunnutkaan sopimuksia, jotka rajoittaisivat yhteistyötä. Konferenssit silti huomioitiin ministeriöissä ja niillä oli vaikutusta alan sisällä. Osallistuihan Tukholman konferenssiin SM:n poliisiasiainosaston päällikkö ja ministeriö pidettiin ainakin osin tietoisena aikaisempienkin konferenssien päätöksistä.¹¹⁵ Spåre vetosi taas Turun poliisipäällystöpäivillä 1934 Kööpenhaminan konferenssiin todeten, ettei hallituksen tulisi nimittää poliisin johtaviin asemiin henkilöitä vailla alan

kokemusta.¹¹⁶ Käytetyllä aineistolla on kuitenkin vaikea osoittaa, kuinka onnistunutta poliisin vaikuttaminen lopulta oli.

Välittömämpiä vaikutuksia oli Suomen poliisin tunnetuksi tekemisellä ja luoduilla suhteilla. Konferenssit olivat mahdollisuus harjoittaa propagandaa, millä saattoi olla vaikutusta suhtautumisessa suomalaisiin. Vuonna 1931 poliisimestari Vilkman kirjoitti, että ”maissa, joissa Suomen poliisia tunnetaan, siihen suhtaudutaan kunnioituksella” ja Oslon konferenssissa näytetty elokuva Helsingin poliisiparaatista oli ”tehnyt huomattavan palveluksen Suomen poliisille”.¹¹⁷ Lisäksi voidaan olettaa, että konferensseissa ja NKT:ssa luodut suhteet kantoivat pitkälle. Suomalaisille tutuksi tulivat monet vaikutusvaltaiset hahmot, mikä näkyi sota-aikana naapuriapuna. Esimerkiksi vuonna 1942 ruotsalaiset keräsivät varoja avustukseen poliisiperheitä Suomessa. Taustalla toimi Göteborgin poliisimestari, joka oli jo ”ennestään tunnettu maamme ystävänä”, ja käytännön järjestelyistä sovittiin Koskimiehen kanssa.¹¹⁸

Kaiken kaikkiaan konferenssit muodostivat tärkeän yhteistyökanavan ja pohjan, jonka päälle yhteistyötä ryhdyttiin sodan jälkeen rakentamaan. Osa 1930-luvun keskusteluista resonoi konferensseissa myös tulevana vuosikymmeninä.¹¹⁹ Konferenssien merkityksestä kertoo sekin, että toiminta herätettiin henkiin pian sodan päättymisen jälkeen ja säännöllisiä tapaamisia on jatkettu nykypäivään saakka.¹²⁰ 1930-luvun työllä oli merkittävä vaikutus suomalaisen poliisiyhteistyön pitkässä historiassa ja kansainvälisessäkin kuvassa, jossa pohjoismaisilla verkostoilla on ainutlaatuinen rooli alueellisen yhteistyön esimerkkinä.

Kuva 3. Matkalla Tukholman poliisikongressiin. M. E. Koskimies oikealla kellon vieressä. Keskellä (pää näkyvissä) Arno Anthoni. Seitsemäs vasemmalta harmaassa puvussa oletettavasti Kosti Vasa. Silmälaseissa kansi-ikkunan edessä Helsingin poliisimestari Johan Arajuuri. Kuva: M. E. Koskimiehen kuva-albumi. Kuvaaja ei tiedossa. Alkuperäisenä kuvun hallussa.

Johtopäätökset

Pohjoismainen poliisiyhteistyö tiivistyi 1930-luvulla, mitä selitti koettu kansainvälisen rikollisuuden yleistymisen sekä siihen varautuminen ja laajemmin poliisialan kansainvälistyminen ja ammattimaistuminen. Suomessa poliisi halusi pysytellä mukana kehityksessä ja varautua aikansa haasteisiin. Pohjoismaisilla päälystökongresseilla oli keskeinen merkitys yhteistyön kehitykselle ja poliisisuhteiden tiivistymiselle. Niillä on jatkumo nykypäivään saakka ja 1930-luvun konferenssien kautta voidaan hahmottaa yhteistyön alkuvaiheita. Ne kuvaavat poliisiyhteistyön juuria ja yhteistyötarpeita, jotka osaltaan heijastuvat myöhemmässäkin kehityksessä.

Päälystökongresseja järjestettiin 1930-luvulla kolmessa pääkaupungissa. Oslossa, Kööpenhaminassa ja Tukholmassa pidetyt konferenssit kertoivat poliisin halusta kehittää alueellista yhteistyötä, jota ohjaisivat pohjoismaisten poliisien itse määrittelemät tarpeet ja kysymykset, joihin ei voitu vaikuttaa suurissa kansainvälisissä ympyröissä. Yhteistyötä toivottiin tehtävän myös jaetulla kielellä, joskin Suomen osalta tämä oli haaste.

Kongresseissa pyrittiin hahmottamaan muiden maiden poliisioloja ja mahdollisuuksien mukaan yhtenäistämään toimintaa ja parantamaan yhteistyötä. Lisäksi koettiin vaikuttaa poliisia koskevaan päätöksentekoon ja saatavilla oleviin resursseihin. Kongresseja on aikaisemmin kuvattu myös poliisin ”lobbausjärjestöksi” ja niillä olikin vaikuttamistavoitteita. Poliittisen vaikuttamisen tehokkuus tai onnistuminen on kuitenkin osin avoin kysymys. Suomessa konferenssien päätöksistä viestittiin ministeriöille ja vaikutustyötä tehtiin myös alan sisällä, mutta tämän todellisista vaikutuksista esimerkiksi poliisin resursseihin ei ole varmuutta. Suomalaisten esittämää valtiollista sopimusta poliisiyhteistyöstä ei viety 1930-luvulla eteenpäin, mikä saattoi johtua siitä, ettei poliisi toivonut sopimuksia rajoittamaan perinteisesti toimivaa yhteistyötä. Tällaisia sopimuksia solmittiin vasta toisen maailmansodan jälkeen.

86

Suomessa kongresseihin osallistuminen palveli useita tarpeita. Se oli tapa luoda henkilökohtaisia suhteita, tuoda esiin itselle keskeisiä kysymyksiä, esitellä poliisioloja ja olla mukana suunnittelemassa lähialueen yhteistoimintaa. Samalla se tuki varautumista kansainvälisen rikollisuuden pelättyyn kasvuun. Pohjoismaat edustivat myös mielekästä viiteryhmää, mihin vaikutti ajatus pohjoismaisuudesta ja jaetusta oikeuskulttuurista. Tämä ”skandinavismi” pohjautui yhteiseen historiaan ja oikeusperintöön. 1930-luvulla myös Suomen ulkopolitiikka suuntautui yhä tiiviimmin Pohjoismaihin, mutta tämän vaikutus poliisissa jäi todennäköisesti vähäiseksi. Siellä kiinnostus oli syntynyt jo aikaisemmin ja omaehtoisesti.

Suomalaisia osallistui kaikkiin 1930-luvulla järjestettyihin kongresseihin ja mielenkiinto vaikuttaa kasvaneen vuosikymmenen kuluessa. Suomalaisten esitykset noudattelivat pitkälti samaa linjaa kuin muidenkin maiden, ja olivat pääosin kotimaan poliisiolojen esittelyä, mutta EK:n Esko Riekin kokouksiin poliittisen valvonnan näkökulmia ja pyrki hyödyntämään kongresseja kommunismin vastaisessa taistelussa. Tämä poikkesi yleiskuvasta, joka oli tyypillisen epäpoliittinen. Riekin ulostulo heijasteli Suomen ja EK:n erityistä asemaa Pohjoismaissa sekä Riekin omia pyrkimyksiä lisätä yhteistyötä kommunismin ja vakoilun vastustamiseksi. Myös Valpon edustajat osallistuivat Tukholman kongressiin vuonna 1938. Turvallisuuspoliisin näkökulmasta konferenssit olivat mahdollisuus tuoda esiin omia näkökulmia, verkostoitua ja vaikuttaa omien tavoitteiden toteutumiseen ja yhteistyöagendaan.

Suomen osallistuminen kongresseihin kertoo yleisemmin siitä, että yhteistyölle annettiin arvoa. Pohjoismainen yhteistyö nivelti yhteen poliisin muun kansainvälistymisen kanssa, mutta palveli Suomea monilla tavoin muita yhteyksiä paremmin: se koettiin helpommaksi resurssien näkökulmasta ja

oli käytännöllisesti ja kulttuurisestikin merkittävää. Pohjoismaisen yhteistyön merkityksestä kertoo myös se, että konferensseja jatkettiin pian toisen maailmansodan jälkeen ja toiminta on jatkunut nykypäivään saakka.

- ¹ Juho Pitkänen, ”Yksinkertainen, mutta ryhtiä ja tahdikkuutta osoittava. Poliisin identiteetti ja ulkomaiset esikuvat Suomen Poliisilehdessä 1920-luvulla,” *Tiede-lehti Hybris*, 2 (2023), <https://hybrislehti.net/poliisin-identiteetti-ja-ulkomaiset-esikuvat-suomen-poliisilehdess-1920luvulla>.
- ² Tuija Hietaniemi, *Totuuden jäljillä. Suomalaisen rikospoliisin taival* (Vantaa: Keskusrikospoliisi, 1995), 179–180.
- ³ Jan Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen. Nordisk kriminalpolis-samarbete 1952–1968 med särskild hänsyn till samarbetsfrågorna mellan Finland och Sverige* (Vantaa: Keskusrikospoliisi, 2001), 24; Thomas Ibsen Göransson, *Poliser utan gränser. Samarbetet mellan kriminalpoliserna i Oslo och Stockholm 1929–1939* (masteruppsats, Oslo: Oslo Universitetet, 2014), 80, 96, <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-46787>.
- ⁴ Gjerde J, ”Nordiske Politichefkonferanser,” *10. Pohjoismainen poliisipäällikkökonferenssi. Helsinki, 17.–19. November 1971* (Helsinki: Pohjoismainen poliisipäällikkökonferenssi, 1972), 9.
- ⁵ Jyrki Wasastjerna, *Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön* (Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu, 1999), 136.
- ⁶ Giulio Calcaro, ”Rethinking Legal Research on Matters of International Police Cooperation. Issues, Methods and Reason d’Être,” *Liverpool Law Review* 40, (2019): 95–96, <https://doi.org/10.1007/s10991-019-09229-9>
- ⁷ Wasastjerna, *Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön*, 24, 135.
- ⁸ Julia Jansson, ”Lahjomattoman vakaa, kykenevä ja valistunut. Poliisikoulutuksen vaiheet pystymetsästä korkeakouluun,” teoksessa *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa*, toim. Julia Jansson, Markus Kari, Ilja Kokkonen & Aura Kostianen (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018), 28, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-348-4>.
- ⁹ *Nordisk Politichef-konferance. Oslo 15.–17. juni 1931* (Oslo: J. Chr. Gundersen Boktrykkeri, 1932), 28.
- ¹⁰ ”Nordisk Kriminalteknisk Tidsskrift-yhdistyksen vuosikokous,” *Suomen Poliisilehti*, 31.8.1934, 358, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904605?page=10>.
- ¹¹ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 24.
- ¹² Tuomas Tepora, Mirrka Danielsbacka & Matti Hannikainen, ”Tutkimuksen työkalut,” teoksessa *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*, toim. Mirrka Danielsbacka, Matti O. Hannikainen & Tuomas Tepora (Helsinki: Gaudeamus, 2022), Historian perusmenetelmät.
- ¹³ Jansson, ”Lahjomattoman vakaa, kykenevä ja valistunut,” 27–29.
- ¹⁴ Vesa Vares, *Maakuntaa ja yhteiskuntaa palvellen. Turun poliisi 1918–2016. Osa 2* (Turku: Lounais-Suomen poliisilaitos, 2016), 170–174, 220–223, 334–336.
- ¹⁵ Kerttu Juutilainen, ”Kunnon kansalaiselle poliisin pitäisi olla ystävä”. *Ammatilliset ihanteet ja identiteetit Suomen Poliisilehdessä vuosina 1921–1938* (pro gradu, Oulu: Oulun yliopisto, 2022), 55–62, <https://oulu.repo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/20995/nbnfioulu-202206032585.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- ¹⁶ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 22–32.
- ¹⁷ Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 85–86, 92.
- ¹⁸ Paul Larsson, Helene O.I. Gundhus & Rolf Granér. ”Polisvetenskap. En introduktion,” i *Polisvetenskap. En introduktion*, red. Rolf Granér, svensk utgåva (Studentlitteratur, 2016), 15.
- ¹⁹ Stefan Nyzell & Paul Larsson, ”Skandinavisk polishistoria,” i *Polisvetenskap. En introduktion*, red. Rolf Granér, svensk utgåva (Studentlitteratur, 2016), 31–51.
- ²⁰ Henrik Stevnsborg, ”Nordic police cooperation,” in *The Development of Transnational Policing. Past, Present and Future*, eds. John McDaniel, Karlie Stonard & David Cox (Routledge: London, 2019), 101, <https://doi.org/10.4324/9781351039543-6>.
- ²¹ *Nordisk Politichef-konferance*, 4.
- ²² Mathieu Deflem, ”Bureaucratization and Social Control: Historical Foundations of International Police Cooperation,” *Law & Society Review* 34, 3 (2000): 739, <https://doi.org/10.2307/3115142>. Myös Mathieu Deflem, *Policing World Society: Historical Foundations of International Police Cooperation* (New York: Oxford University Press, 2002), 124, 128. IKPK eli Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission (eng. ICPC). Saksankielistä nimeä käytettiin yleisesti Pohjoismaissa.
- ²³ Hietaniemi, *Totuuden jäljillä*, 175.
- ²⁴ ”Poliiseille tilaisuus ulkomaisiin opintomatkoihin,” *Suomen Poliisilehti*, 20.11.1927, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904462?page=1>.
- ²⁵ *Nordisk Politichef-konferance*, 23.
- ²⁶ Deflem, ”Bureaucratization and Social Control,” 761–762.
- ²⁷ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 24.
- ²⁸ ”Esimerkki kansainvälisestä yhteistyöstä poliisialalla,” *Suomen Poliisilehti*, 15.6.1932, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904555?page=2>.
- ²⁹ ”Kansainvälisistä rikollisista,” *Suomen Poliisilehti*, 1.12.1938, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904701?page=5>.
- ³⁰ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 33.
- ³¹ ”Kansainväliset rikolliset tarkan valvonnan alaisina,” *Suomen Sosialidemokraatti*, 10.9.1938, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1317207?page=3>.
- ³² Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 40–41.
- ³³ Jussi Pajujoja, *Keskiteytystä järjestelmästä suoriin yhteyksiin. Poliisitoiminta ja rikosasioiden kansainvälisen oikeusavun kehitys*. (Vantaa: Keskusrikospoliisi, 1998), 38–41.
- ³⁴ ”Nordisk politikongres i Oslo,” *Nordisk Kriminalteknisk Tidsskrift*, 4:1931, 49, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/916421?page=3>.

- ³⁵ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 26.
- ³⁶ *VI Nordiska Polischefkonferensen. Helsingfors 1955* (Helsinki: K. F. Puromies Bocktryckeri AB, 1956), 9.
- ³⁷ ”Kansainvälinen yhteistoiminta rikospoliisialalla,” *Suomen Poliisilehti*, 30.9.1928, 264, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904482?page=4>.
- ³⁸ Oslon lähetystö UM:lle 21.3.1947. Pohjoismaiden poliisipäällikkökonferenssi Oslossa kesäkuussa 1947, 106 C, Kansainväliset poliisijärjestöt ja kokoukset, Ulkoministeriön arkisto (UM).
- ³⁹ Paul Larsson, ”International police co-operation. A Norwegian perspective,” *Journal of Financial Crime* 13, 4 (2006): 458, <https://doi.org/10.1108/13590790610707573>.
- ⁴⁰ Juho Pitkänen *Yhteisestä taistelusta bakarin hämärään. Suomen poliisin kansainvälinen yhteistyö ja kansainvälinen rikospoliisikomissio (IKPK) 1928–1939* (pro gradu, Turku: Turun yliopisto, 2022), 43, https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/154182/Pitkänen_Juho_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- ⁴¹ Oula Silvennoinen, *Salaiset aseveljet. Suomen ja Saksan turvallisuuspoliisiyhteistyö 1933–1944* (väitöskirja, Helsinki: Otava, 2008), 76–79.
- ⁴² ”Pohjoismaisia poliisipäällikköjä koolla,” *Suomen Poliisilehti*, 1.9.1938, 404, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904695?page=8>. Ignatius toimi lehden Suomen päätoimittajana.
- ⁴³ Stevnsborg, ”Nordic police cooperation,” 110.
- ⁴⁴ ”Pohjoismaiden poliisipäälliköiden kokous Kööpenhaminassa 7-9.6.1934,” *Suomen Poliisilehti*, 20.6.1934, 273, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904601?page=21>.
- ⁴⁵ ”Tanskan poliisiliiton vuosikokous,” *Poliisimies*, 15.6.1933, 486.
- ⁴⁶ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 32.
- ⁴⁷ Jørn Øyrehagen Sunde, ”The History of Nordic Legal Culture and Court Culture. The Story of What Should not Have Been, but Still Came to Be,” in *Rethinking Nordic Courts*, eds. Laura Ervo, Pia Letto-Vanamo, Anna Nylund, *Ius Gentium Comparative Perspectives on Law and Justice Volume 90* (Cham: Springer, 2021), 21, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-74851-7>. Sund viittaa virheellisesti konferenssiin vuonna 1932. Tämä on konferenssiraaportin julkaisuvuosi.
- ⁴⁸ ”Pohjoismaiden poliisipäälliköiden kokous Oslossa,” *Suomen Poliisilehti*, 30.6.1931, 214–215. Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904534?page=3>.
- ⁴⁹ *VI Nordiska Polischefkonferensen*, 9.
- ⁵⁰ *Beretning om den 2. nordiske Politichek-konference: København den 7.-9. Juni 1934* (København: L. Wichmann, 1934), 12.
- ⁵¹ Tuija Hietaniemi, *Lain vartiossa: poliisi Suomen politiikassa 1917–1948*, Historiallisia tutkimuksia (Helsinki: SHS, 1992), 15, 23–24.
- ⁵² Stevnsborg, ”Nordic police cooperation,” 102.
- ⁵³ Pia Letto-Vanamo & Ditlev Tamm, ”Nordic Legal Mind,” in *Nordic Law in European Context*, eds. Pia Letto-Vanamo, Ditlev Tamm, Bent Ole Gram Mortensen, *Ius Gentium. Comparative Perspectives on Law and Justice Volume 73* (Cham: Springer, 2019), 2, https://doi.org/10.1007/978-3-030-03006-3_1.
- ⁵⁴ Giulio Calcarà, ”A transnational police network co-operating up to the limits of the law. Examination of the origin of INTERPOL,” *Transnational Legal Theory*, 11, 4 (2020): 534–535, <https://doi.org/10.1080/20414005.2020.1793282>.
- ⁵⁵ Juhani Paasivirta, *Finland and Europe. The early years of independence 1917-1939*, *Studia Historica* 29 (Helsinki: SHS, 1988), 459–460.
- ⁵⁶ Pauli Kettunen, Urban Lundberg, Mirja Österberg & Klaus Petersen, ”The Nordic model and the rise and fall of Nordic cooperation,” in *Nordic Cooperation. A European region in transition*, ed. Johan Strang (London: Routledge, 2016), 77, <https://doi.org/10.4324/9781315755366-4>.
- ⁵⁷ Juutilainen, ”Kunnon kansalaiselle poliisin pitäisi olla ystävä,” 84, 106.
- ⁵⁸ ”Poliisitoimemme kehittämissprikimyksistä,” *Poliisimies*, 19.12.1936, 718–719, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897930?page=18>.
- ⁵⁹ Riitta Mäkinen, *Pohjola vai Baltia? Suomalaisten pan-identifioituminen 1920–1930-luvulla kansalaistyöyhteistyön valossa* (lisensiaatin tutkimus, Turku: Turun yliopisto, 2015), 228–229, <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015112620475>.
- ⁶⁰ ”Suomen Poliisien Liiton toiminnasta v. 1930,” *Poliisimies*, 1.4.1930, 150, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897809?page=25>; ”Tanskan poliisiliiton vuosikokous,” *Poliisimies*, 15.6.1933, 484, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897849?page=12>.
- ⁶¹ Wasastjerna, *Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön*, 135.
- ⁶² *Nordisk politichef-konferance*, 59.
- ⁶³ Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 81, 213.
- ⁶⁴ ”Till frågan om kriminalpolisens organisation,” *Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift*, Årg. 1931, 33.
- ⁶⁵ ”Pohjoismaiden poliisipäälliköiden kokous Kööpenhaminassa 7.-9.6.1934,” *Suomen Poliisilehti*, 20.6.1934, 273.
- ⁶⁶ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferensen: Stockholm 23–25 Maj 1938* (Stockholm: Bröderna Johansons Boktryckeri AB, 1939), 3.
- ⁶⁷ ”Terveisiä Tukholmasta!,” *Suomen Poliisilehti*, 1.6.1938, 304, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904690?page=12>.
- ⁶⁸ ”Suomen Nimismiesyhdistys,” *Suomen Poliisilehti*, 28.2.1934, 60, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904594?page=12>.

- ⁶⁹ Pitkänen *Yhteisestä taistelusta bakarin hämärään*, 48.
- ⁷⁰ ”Terveisiä Tukholmasta,” *Suomen Poliisilehti*, 1.6.1938, 305; Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 28.
- ⁷¹ UM SM:lle 6.5.1938, Pohjoismaiden poliisipäällikköjen konferenssi Tukholmassa 22–25/5 1938, 106 C, Kansainväliset poliisijärjestöt ja kokoukset, UM.
- ⁷² Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 26, 31.
- ⁷³ ”Terveisiä Tukholmasta!,” *Suomen Poliisilehti*, 1.6.1938, 304.
- ⁷⁴ ”Nordisk politikongres i Oslo,” *Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift*, 4:1931, 49, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/916421?page=3>.
- ⁷⁵ Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 80.
- ⁷⁶ Nyzell & Larsson ”Skandinavisk polishistoria,” 34–35. Vrt. Hietaniemi, *Lain vartiossa*, 195–196. Suomessa suojeluskunnilla oli rooli poliisin apukätenä.
- ⁷⁷ Jansson, ”Lahjomattoman vakaa, kykenevä ja valistunut,” 53; Vares, *Maakuntaa ja yhteiskuntaa palvelen*, 61.
- ⁷⁸ *Nordisk Politichef-konferance*, 10, 23, 28, 46.
- ⁷⁹ ”Pohjoismaiden poliisipäällystön kokous Oslossa,” *Suomen Poliisilehti*, 20.6.1931, 215.
- ⁸⁰ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 26
- ⁸¹ *Nordisk Politichef-konferance*, 24–25.
- ⁸² ”Pohjoismaiden poliisipäällystön kokous Oslossa,” *Suomen Poliisilehti*, 30.6.1931, 213.
- ⁸³ *Nordisk Politichef-konferance*, 57–58.
- ⁸⁴ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 27–32.
- ⁸⁵ Vares 2016, 120–121, 220; Pitkänen, *Yhteisestä taistelusta bakarin hämärään*, 53. Varesen mukaan myös 1950-luvulla Turulle pohjoismaisuus ”oli itsestään selvä ikkuna”.
- ⁸⁶ ”Hiljaisen” autoliikenteen syyt ja vaikutukset Suomessa,” *Suomen Poliisilehti*, 30.6.1931, 215, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904534?page=5>.
- ⁸⁷ *Beretning om den 2. nordiske Politichefkonferance*, 4; *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 4.
- ⁸⁸ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 22.
- ⁸⁹ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 26.
- ⁹⁰ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 116.
- ⁹¹ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 89.
- ⁹² Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 85–86, 92, 100, 113. Ks. Joachim Lund, *Transnational Police Networks and the Fight Against Communism in Germany and Denmark, 1933-1940*, Working paper 91 (Frederiksberg: Copenhagen Business School, 2016), 11–12, 20, <https://hdl.handle.net/10398/9371>.
- ⁹³ Matti Lackman, ”Ensimmäisen tasavallan” turvallisuuspoliisi 1918–1944,” teoksessa *Ratakatu 12. Suojelupoliisi 1949–2009*, toim. Matti Simola (Helsinki: WSOY, 2009), 204, 222–225; Aleksi Mainio, *Näkymätön sota. Suomi vastavallankumouksellisen terrorismin ja vakoilun tukialueena 1918–1939*, Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta (väitöskirja, Helsinki: Helsingin yliopisto, 2015), 45–47.
- ⁹⁴ Silvennoinen, *Salaiset aseveljet*, 31–37, 44–45, 58–60.
- ⁹⁵ ”Från Detektiva Centralpolisens arbetsfält,” Pohjoismaiden poliisipäällikköjen konferenssi Oslossa 15–17 p:nä kesäk. 1931, 106 C, Kansainväliset poliisijärjestöt ja kokoukset, UM, 1–3.
- ⁹⁶ Lackman, ”Ensimmäisen tasavallan” turvallisuuspoliisi 1918–1944,” 225.
- ⁹⁷ Silvennoinen, *Salaiset aseveljet*, 53–59.
- ⁹⁸ Från Detektiva Centralpolisens arbetsfält,” UM, 10.
- ⁹⁹ Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 23–24, 31–39, 42, 47. Ks. Lackman, ”Ensimmäisen tasavallan” turvallisuuspoliisi 1918–1944,” 221.
- ¹⁰⁰ Viktor Rantala, *Den gemensamma kampen. Samarbetet mellan den finska och den svenska säkerhetspolisens åren 1930–1941*, (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 2013), 25–26, <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/a1d5cfdd-db35-44f1-8e7b-4130978744c2/content> Ruotsissa AST 1938; Lund, *Transnational Police Networks and the Fight against Communism in Germany and Denmark 1933–1940*, 14, Tanskan turvallisuuspoliisi 1939; Ivar Husby, ”Politiets sikkerhetstjeneste,” *Store Norske Leksikon*, luettu 16.11.2024, https://snl.no/Politiets_sikkerhetstjeneste Norjan PST 1937.
- ¹⁰¹ Pitkänen, *Yhteisestä taistelusta bakarin hämärään*, 33. Ks. Interpolin ja ”poliittisen rikollisuuden” suhteesta esim. Julia Jansson, *The Death of the Freedom Fighter. How the Threat of Terrorism Is Suffocating the Protection of Political Criminals* (väitöskirja, Helsinki: Helsingin yliopisto 2018), 135–136.
- ¹⁰² *Beretning om den 2. nordiske Politichefkonferance*, 66–67.
- ¹⁰³ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 136.
- ¹⁰⁴ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferansen*, 32, 35–37.
- ¹⁰⁵ Matti Välimäki, ”Viranomaiset ja ulkomaalaisten näkeminen turvallisuuskysymyksenä Suomessa 1800-luvulta 2000-luvulle,” *Ennen ja nyt: Historian tietosanomat*, 24, 1 (2024): 79–80, <https://doi.org/10.37449/ennenyant.136513>.
- ¹⁰⁶ Antero Leitzinger, *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972* (Helsinki: East-West Books, 2008), 186–187.
- ¹⁰⁷ ”Terveisiä Tukholmasta,” *Suomen Poliisilehti*, 1.6.1938, 305.
- ¹⁰⁸ ”Kööpenhaminan poliisipäällystökokouksen päätökset,” *Suomen Poliisilehti*, 31.8.1934, 357–358, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma,

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904605?term=K%C3%B6%C3%B6penhaminan&term=K%C3%B6%C3%B6penhaminassa&page=9>.

¹⁰⁹ ”Terveisiä Tukholmasta,” Suomen Poliisilehti, 1.6.1938, 305.

¹¹⁰ Ulkoministeriö, *Vuosikertomus pohjoismaisesta yhteistyöstä 2023. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnalle*, (Helsinki: Ulkoministeriö, 2024), 38, <https://um.fi/documents/35732/0/Vuosikertomus%20pohjoismaisesta%20yhteisty%C3%B6st%C3%A4%202023.pdf/da014594-8e28-88a8-79b9-ad778555b23b?t=1714739652185>.

¹¹¹ Ibsen Göransson, *Polisen utan gränser*, 111.

¹¹² ”Kööpenhaminan poliisipäällystökokouksen päätökset,” *Suomen Poliisilehti*, 31.8.1934, 357–358.

¹¹³ ”Pohjoismaiden poliisipäällystön kokous Oslossa,” *Suomen Poliisilehti*, 30.6.1931, 214.

¹¹⁴ Wasastjerna, *Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön*, 135–136.

¹¹⁵ *Redogörelse för Tredje Nordiska Polischefkonferensen*, 31.

¹¹⁶ ”Poliisivirkamiesten ammattitason kohottamisesta,” *Suomen Poliisilehti*, 31.1.1935, 18–19, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904613?page=2>.

¹¹⁷ ”Poliisiorganisatiomme kehittäminen,” *Poliisimies*, 31.10.1931, 522. Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897816?page=6>.

¹¹⁸ ”Lasten siirrosta Ruotsiin,” *Poliisimies*, 15.2.1942, 111.

¹¹⁹ Sjöblom, *Fri rörlighet för alla utom polisen*, 28–32. 1950-luvulla vedottiin päätöksiin hajautetusta yhteistyöstä.

¹²⁰ Ulkoministeriö, *Vuosikertomus pohjoismaisesta yhteistyöstä 2023*, 38; ”På den nordiska poliskonferensen diskuterades utmaningarna som olaglig invandring medför i Europa,” Poliisin verkkouutinen, 17.11.2016, luettu 29.11.2024, <https://poliisi.fi/sv/-/pa-den-nordiska-poliskonferensen-diskuterades-utmaningarna-som-olaglig-invandring-medfor-i-europa-1>.